

مدل پیشگیری از وقوع جرائم

در سازمان‌های نظامی

مؤلف:

دکتر محمد عزیزی

انتشارات
دافوس آجا

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۱

www.ketab.ir

سرشناسه	: عزیزى، محمد، ۱۳۴۸
عنوان قراردادی	: Azizi, Mohammad ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: مدل پیشگیری از وقوع جرائم در سازمان‌های نظامی / مولف محمد عزیزى.
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران. دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص: جدول.
شابک	: ۶۰۰۰۰ ریال - ۸-۳۲-۵۳۵-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: جرایم نظامی - ایران - پیشگیری Military offenses -- Prevention -- Iran جرم و جنایت - ایران - پیشگیری Crime prevention -- Iran ایران - نیروهای مسلح - قوانین و مقررات Iran -- Armed forces -- Law and legislation
رده بندی کنگره	: ۳۷۵۸KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۳/۵۵۰۱۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۱۴۱۳۱۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: ۹۱۴۱۳۱۴

عنوان: مدل پیشگیری از وقوع جرائم در سازمان‌های نظامی

نویسنده: محمد عزیزى

طراح جلد: میلاد فرهادی

صفحه آرایى: حسین بیگدلی‌شاد

ناشر: دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۲۰۰ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۶۰۰.۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱ - ۶۶۴۷۰۴۸۶ - ۰۲۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلف می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست

۹	مقدمه
۱۵	فصل اول تاریخچه
۱۷	تاریخچه
۲۰	مفاهیم پیشگیری
۲۹	فصل دوم اسناد بالادستی
۳۰	پیشگیری از جرم از منظر قرآن و روایات
۳۵	عوامل کاهش دهنده جرم از منظر دینی
۵۱	پیشگیری در گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)
۵۲	پیشگیری در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)
۵۳	پیشگیری از وقوع تخلفات و جرائم در قوانین و مقررات
۶۱	فصل سوم استراتژی فرآیند پیشگیری از وقوع جرم
۶۴	بسیج ملی و بین‌المللی برای پیشگیری از وقوع جرم
۶۵	تعیین راهبرد پیشگیرانه در مقابله با جرم
۶۶	اهداف پیشگیرانه در مقابله با جرایم
۶۷	توسعه متوازن با پیشگیری
۸۱	فصل چهارم انواع پیشگیری
۸۲	پیشگیری اولیه
۸۳	پیشگیری ثانویه
۸۳	پیشگیری ثالث یا سومین
۸۳	پیشگیری اجتماعی
۸۵	پیشگیری انتظامی
۸۶	پیشگیری رشد مدار
۸۶	پیشگیری بلند مدت یا کلان
۸۷	پیشگیری انفعالی
۸۷	پیشگیری فعال
۸۸	پیشگیری کنشی یا غیر کیفری
۸۹	پیشگیری واکنشی یا کیفری
۹۰	پیشگیری قضایی
۹۱	پیشگیری عام

۹۱	پیشگیری خاص
۹۴	پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم
۹۴	اصول علمی پیش‌بینی
۹۷	پیشگیری در سایر کشورها
۱۰۳	فصل پنجم مدل‌های پیشگیری
۱۰۷	نتایج (فواید) مدل‌سازی
۱۰۸	انواع مدل و ویژگی‌های آن‌ها
۱۰۹	مدل‌های پیشگیری و خاستگاه آن
۱۱۲	شاخص‌های مدل اروپایی
۱۱۳	مدل اقتصادی پیشگیری از جرم
۱۲۵	فصل ششم محیط و عوامل جغرافیایی
۱۳۴	تأثیر اقلیم بر زندگی انسان‌ها
۱۳۵	نقش هر یک از متغیرهای آب و هوا در رفتار
۱۳۹	هواشناسی زیستی
۱۴۱	تأثیر آب و هوا بر فیزیولوژی بدن
۱۴۶	مشخص‌های فیزیکی محیط کار بر عملکرد کارکنان
۱۴۸	تغییر فصول و خودکشی
۱۵۰	اقتصاد جرم
۱۵۷	فصل هفتم ساختار و فرهنگ سازمانی
۱۵۸	ساختار سازمانی مشترک
۱۵۹	ماموریت و چشم‌انداز
۱۵۹	فرهنگ سازمانی
۱۶۰	ارزش‌ها
۱۶۰	ریاست و آداب و رسوم
۱۶۰	منابع
۱۶۳	فصل هشتم رفتار و شخصیت‌ها در سازمان
۱۶۵	۵ صفات بزرگ شخصیتی
۱۷۰	فرآیند ارتباطات سازمانی
۱۷۱	روش‌های برقراری ارتباط
۱۷۳	انواع مسیرهای ارتباطی سازمانی

مقدمه

در راستای تبدیل شدن ایران به قدرت نظامی برتر در منطقه داشتن تجهیزات و تسلیحات پیشرفته‌مدرن و هوشمند لازم و ضروری است؛ و بر همین‌بنا، تجهیز، توسعه و به‌کارگیری و

یا آدم اسکن انت و زوجك الجنة فكلما من حيث شئتما و لا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين و ای آدم، تو و همسرت در این بهشت سکونت گزین و از هر جا که خواستید بخورید اما به این درخت نزدیک نشوید که از ستمکاران خواهید بود. «آیه ۱۹ سوره اعراف» و «آیه ۳۵ سوره بقره»

روح حاکم بر تعالیم اسلامی، بر پیشگیری بنا گردیده است، در آیات متعدد و به‌طور برجسته در کلمه «تقوی» و «امر به معروف و نهی از منکر» مفهوم پیشگیری گنجانده شده و در ابعاد فردی، اجتماعی، اعتقادی، اخلاقی، سیاسی، اقتصادی و... آمده است. در فقه جزایی، اسلام نوعی پیشگیری از وقوع جرم بیان کرده که یافته‌های جرم‌شناسی بر آن مطابقت دارد؛ پیشگیری اسلامی و فقهی نوعی پیشگیری اعتقادی و عبادی است که با پیشگیری‌های جرم‌شناسی در برخی مبانی تفاوت دارد. آموزه‌های کیفری دینی به‌ویژه اسلام (ایمان، دعا، ذکر، اعتقاد به توحید و معاد و نبوت، احکام عبادی و توبه) در مقایسه با آموزه‌های کیفری محض، بیانگر سیاست اصولی و بنیادی دین توحیدی و اسلامی به کارکردهای پیشگیرانه از جرم است.

انسان‌ها، همیشه سعی می‌کنند تا چه به شکل فردی و چه گروهی، از اموال خود در برابر تهدیدات و اعمال مجرمانه محافظت کنند. بر همین اساس فهرست متعددی از ارتکابات پیشگیرانه در طول زمان را می‌توان استخراج کرد. افلاطون از اولین کسانی است که از مفهوم پیشگیری یاد کرده است و گفته؛ کیفر نباید انتقام از گذشته باشد، بلکه باید آینده را نیز مهیا سازد. او حتی طرح بازآموزی در ندامتگاه را ترسیم کرده است. حقوق کهن

اسلام نیز تدابیر باز پروری را برای خردسالان طرح ریزی کرده است و حقوق کهن سده دهم قبل از میلاد نظرش بر اصلاح بزهکار از طریق هماهنگ ساختن وی با طبیعت بوده و به جای آزار بدنی بزهکار، بیشتر به اقدامات پیشگیرانه برای او توجه می کرده است. جوامع بشری در طول تاریخ با سرکوبی و مجازات آن دسته از افعال یا ترک افعالی که جرم شناخته می شده، واکنش نشان داده است. در ابتدای قرن دهم در انگلیس، حلقه ها و گروه هایی از مردان در وسط شهر جهت پیشگیری از تعرضات احتمالی به اموال و اشخاص تشکیل می شد. با تحول جوامع بشری، نیم سده بعد دیدگاه های جدیدی ظهور کرد که در آن شخص مجرم مورد توجه قرار گرفت. انریکو فری که از بنیانگذاران مکتب تحقیقی بود در کتاب خود تحت عنوان «افقهای نوین حقوق کیفری» (۱۸۸۸ م) خواستار تجدید نظر در حقوق کیفری و توجه به نحوه مبارزه با بزهکاری شد. وی ضرورت استفاده از راه های پیشگیری غیر قهرآمیز و با مأموریت رسمی، اجتماعی، اقتصادی برای پیشگیری از جرم را یادآور گردیده است. این پیشنهاد مبنای فلهی شاخه ای در جرم شناسی تحت عنوان «جرم شناسی پیشگیری» گردید.

تا نیمه دوم سده بیستم، در امریکا، انگلستان و بیش تر کشورهای اروپایی، بر تأثیر بازدارندگی روش های پلیسی مانند گشت های خیابانی و تدابیر کیفری، از قبیل زندان بر کنترل جرم تأکید می شد. ولی از آن پس، با افزایش بی اعتمادی شدید نسبت به توانایی نهادهای کیفری و پلیسی در کنترل جرم، گرایش چشمگیری در بکارگیری اقدام ها و تدابیر پیشگیری از جرم بیرون از قواعد رسمی و نظام عدالت کیفری به وجود آمده که در عمل بی سابقه بوده است.

تحقیق در باب علل و اسباب بروز و تداوم جرایم در ایران به سختی عمری بیش از چند دهه داراست. از این رو می توان گفت که در دهه های اخیر، به ویژه در دهه های ۱۳۷۰

و ۱۳۸۰ توجه به مطالعه و بررسی مسائل اجتماعی در مرکز توجه پژوهشگران و گروه‌های مختلف آکادمیک و غیر آکادمیک قرار گرفته است.

سازمان‌های نظامی در جوامع معاصر، از سه منبع اصلی قدرت دو منبع مالکیت و سازمان را کاملاً در اختیار دارند و عنصر شخصیت کمرنگ شده است. در واقع قدرت نظامی، سه بعد عقلانی، احساسی و بدنی دارد که بعد عقلانی، موجب می‌شود که اندیشه جنگیدن تقویت شود. بعد احساسی، موجب می‌شود جسارت جنگیدن زیاد شود و بعد بدنی، نیروهای جسمانی لازم را برای آن فراهم سازد. اهمیت نیروهای فردی و انسجام اجتماعی آنان، همراه با انگیزه‌های درونی در پیکره قدرت نظامی، مسأله‌ای نیست که با متراک شدن، پیچیدگی شدید سازمان و تکامل سلاح‌های جنگی، به فراموشی سپرده شود. در واقع، هنوز ایمان و دلبستگی نیروها به سازمان خود و اعتقاد به جنگیدن، مهمترین رکن در نیروهای مسلح محسوب می‌شود که اگر این روحیه دچار آسیب شود، کارایی ارتش‌ها کاهش می‌یابد. در نظر هانتینگتون، ارتش امروز دارای چهار ویژگی است: ۱- تخصص در مدیریت سلاح، ۲- وابستگی به دولت ۳- به هم پیوستگی در درون، ۴- ایدئولوژی روح نظامی که منجر به تبعیت فرد از خواست‌های گروهی و نیز برقراری نظم و انضباط می‌شود.

در اکثر کشورهای دنیا سیاست‌گذاری در زمینه پیشگیری از جرم بر عهده یک نهاد و یا سازمان مشخص می‌باشد که این نهاد به صورت مستقل و یا در تابعیت سازمان و یا نهاد دیگر عمل می‌نماید. در اکثر کشورها تولید امر با وزارت کشور و یا وزارت دادگستری آن کشور می‌باشد.

سازمان قضایی نیروهای مسلح در بررسی جرایم نظامی ابتدا با توجه به نیازها و امکانات موجود، ۱۶ جرم مهم را برای بررسی انتخاب نمود. ملاک انتخاب ۱۶ جرم، فراوانی و

اهمیت آن‌ها بود. تعدادی از جرایم هستند که فراوانی آن‌ها بالاست، مانند فرار از خدمت، لغو دستور، ترک پست و ... تعدادی از جرایم هستند که اگر چه آمار آن‌ها در سطح نیروهای مسلح، در حد بالایی نیست اما اهمیت آن‌ها از سایر جرایم بیشتر، است مانند قتل و خودزنی. ارتش جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یکی از سازمان‌های نیروهای مسلح به منظور کنترل، کاهش و مدیریت جرائم در سال ۱۳۸۹ اقدام به تشکیل دبیرخانه پیشگیری از وقوع جرائم و تخلفات نمود تا در خصوص برنامه ریزی در جهت کاهش جرائم اقدام نماید.

پیشگیری از جرایم و تخلفات از مباحث مهم اجتماعی در هر جامعه بشری است و ارتش جمهوری ایران نیز به عنوان بخشی از جامعه از این قاعده مستثنی نبوده و برای اجرای وظایف خود که بر اساس اصل ۱۴۳ قانون اساسی عبارت است از: "پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی کشور را برعهده دارد." یکی از مولفه‌های مهم برای انجام این وظیفه، نیروی انسانی است که برای حفظ و صیانت نیروی انسانی، در مقابل هرگونه بزه و نابه‌هنجاری اجتماعی اقدام به پیشگیری امری است لازم و ضروری. امروزه آسیب‌های اجتماعی از جمله عواملی هستند که همواره کارکنان خدوم و زحمت‌کش سازمان‌های نظامی را مورد تهدید قرار می‌دهند. تجزیه و تحلیل آمار جرائم و تخلفات نشانگر آن است که درصدی از کارکنان با این موضوع (جرائم و تخلفات) درگیر بوده و عملاً از چرخه خدمت سالم کنار گذاشته شده‌اند و این در حالی است که سازمان‌های نظامی هزینه‌های متفاوت و قابل توجهی را برای این کارکنان در طول خدمت در حوزه‌های آموزشی و مهارت‌آموزی هزینه نموده است. از مسائل مهم و قابل توجه که تا کنون کمتر به آن توجه شده است چگونگی ایجاد انسجام، در برنامه‌های پیشگیری نیروهای مسلح بویژه در سازمان‌های نظامی می‌باشد. برخی از جرائم علاوه بر خسارت‌های فردی

خسارت‌های اجتماعی و سازمانی را نیز به دنبال داشته و موقعیت سازمان‌ها را در سطح جامعه با مشکل مواجه می‌سازند.

هرگاه جرمی در یکی از سازمان‌های نظامی به وقوع می‌پیوندد تعداد از کارکنان آن یگان درگیر موضوع و رسیدگی به مقصرین و یا مجرمین می‌گردند. در این رابطه بازرسی‌های مستقر در سازمان‌های نظامی وظیفه رسیدگی به جرائم را دارد نه کنترل و مدیریت جرائم را که این موضوع خود می‌تواند یک از عوامل بروز جرائم در سطح یگان‌ها باشد.

فرار از خدمت، اعتیاد، سرقت، خودکشی و یا خودزنی، قتل و ... از جمله جرائمی هستند که در همه جوامع و یا محیط‌های غیر نظامی نیز حادث می‌گردند اما بروز آن‌ها در محیط‌های نظامی مهم و قابل توجه هستند. با گسترش روزافزون آسیب‌های اجتماعی در سطح جامعه، که افراد مختلفی با آن مواجه هستند، کارکنان سازمان‌های نظامی نیز از این قضیه مستثنی نبوده و ممکن است در معرض این آسیب‌ها قرار گرفته باشند. که در این صورت وضعیت فعلی که شامل کنترل و نظارت‌های سازمانی و ... می‌باشد نمی‌تواند به طور کامل کارکنان سازمان‌های نظامی را در مقابل آسیب‌های موجود حفظ نماید.

تهیه مدل پیشگیری از جرائم در سازمان‌های نظامی راهی است برای انسجام بخشی و هدفمند نمودن برنامه‌های پیشگیری در سطح سازمان‌های نظامی که زمینه کنترل و مدیریت جرائم و تخلفات را فراهم می‌نماید. فرماندهان و مدیران با داشتن دانش پیشگیری، می‌توانند با شناخت عوامل، علل، شرایط محیطی و نیز شرایط رفتاری خاص هر یک از کارکنان ذریبط در جهت کاهش سطح ارتکاب جرائم و تخلفات یگان مربوطه اقدام نمایند و این امر می‌تواند با لحاظ کلیه شرایط مبنای مقایسه فرماندهان نیز قرار گیرد.